

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

SGT./ riksåklagaren ang. olaga förföljelse m.m.

(Hovrätten för Övre Norrlands dom den 17 augusti 2017 i mål B 844-16 och B 379-17)

Riksåklagaren har förelagts att svara skriftligen på överklagandet såvitt avser påföljden. Svaret ska särskilt avse hovrättens tillämpning av 30 kap. 3 § brottsbalken.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

Skellefteå tingsrätt har den 5 september 2016 (mål B 47-16 och B 437-16), dömt SGT för olaga förföljelse under tiden den 6 juni 2015 – den 14 juni 2016, urkundsförfalskning under tiden den 1 oktober 2015 – 31 oktober 2015 samt för rattfylleri och narkotikabrott, ringa brott, den 29 december 2015. Påföljden bestämdes till fängelse i fyra månader.

Samma tingsrätt har den 2 maj 2017 (mål B 195-17) dömt SGT för olaga förföljelse under tiden den 22 augusti 2016 – den 19 mars 2017 samt för olaga hot vid två tillfällen under tiden den 25 februari 2017 – den 11 mars 2017. Påföljden bestämdes till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan. Om fängelse valts som påföljd skulle fängelse 4 månader ha dömts ut.

Efter att båda domarna överklagats har Hovrätten för Övre Norrland, efter att ha avgjort målen vid gemensam handläggning och huvudförhandling och med tillämpning av 30 kap. 3 § brottsbalken i dess lydelse efter den 1 juli 2016, med ändring av tingsrättens dom den 5 september 2016 i mål B 47-16 och B 437-16 (hovrättens mål B 844-16) bestämt påföljden i det målet till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan (kontraktsvård). Om fängelse valts som påföljd skulle fängelse 4 månader ha dömts ut. Hovrätten har vidare med ändring av tingsrättens dom den 2 maj 2017 i mål B 195-17 (hovrättens mål B 379-17) med återopande av 34 kap. 1 § första stycket brottsbalken bestämt påföljden i det målet till fängelse 6 månader.

Överklagandet till Högsta domstolen

SGT yrkar att åtalet i sin helhet ogillas och under alla förhållanden att påföljden mildras.

Han gör gällande att det finns skäl för prövningstillstånd av såväl prejudikatsskäl som synnerliga skäl.

Grunderna för min inställning

Av 30 kap. 3 § första stycket brottsbalken följer att när någon döms för flera brott, ska rätten döma till en gemensam påföljd för brotten, om inte något annat är föreskrivet. Av tredje stycket samma lagrum följer att när högre rätt dömer för brott som prövats i flera domar i lägre rätt, ska brottsligheten i varje sådan dom leda till en särskild påföljd.

Tredje stycket infördes genom lagstiftning som trädde ikraft den 1 juli 2016 (SFS 2016:491, prop. 2015/16:151 s. 58 ff. och 84 f.), varvid också bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom ändrades.

Ändringarna i 34 kap. brottsbalken innebär bl.a. att det görs en tydlig åtskillnad mellan s.k. ny och nyupptäckt brottslighet. Med ny brottslighet avses brott som begåtts efter en tidigare fällande dom (även om denna inte vunnit laga kraft). Denna brottslighet ska i princip bedömas som återfall i brott, enligt de regler som gäller för sådan brottslighet och innebär således en skärpning i förhållande till de tidigare gällande bestämmelserna (a. prop. s. 33 ff. jfr NJA 2009 s. 485 I-III).

Före 2016 års ändringar gällde huvudregeln om gemensam påföljd också i högre rätt, när domstolen prövade flera underrättsdomar i samma mål. Regelen gäller alltså fullt ut i den situationen att överrätt överprövar en dom om flerfaldig brottslighet. Om överrätt tar upp flera underrättsdomar till gemensam handläggning ska dock domstolen numera bestämma en särskild påföljd för brottsligheten i varje sådan dom. (Berggren m.fl., Brottsbalken. En kommentar [1 juli 2017, Zeteo] under kommentaren till 30 kap. 3 §).

Ett grundläggande skäl för denna ordning är att grundregeln om åtskillnad mellan ny och nyupptäckt brottslighet ska få fullt genomslag, också i högre rätt. Regelen om gemensam påföljd också i högre rätt kunde tidigare leda till att en tilltalad kunde tjäna på att överklaga flera domar, eftersom återfallsregleringen härigenom i viss mån kunde sättas ur spel. Ett annat skäl för den nya ordningen är att hovrättens överprövande funktion ytterligare tydliggörs, när påföljden i varje överklagat mål ska prövas för sig. (A.a.).

Det processuella regelverket har inte ändrats. Det innebär att flera överklagade domar mot en och samma tilltalad på samma sätt som hittills bör tas till gemensam handläggning i överrätt och att rätten meddelar en gemensam dom. Någon uttrycklig regel som föreskriver gemensam handläggning finns

visserligen inte och den nya ordningen att varje dom ska prövas för sig skulle kunna tala för att skälen för gemensam handläggning minskar. Det finns dock skäl för att fortsätta den nuvarande ordningen. Inte minst ett bemötandeperspektiv talar för att flera domar mot samma person i så stor utsträckning som möjligt handläggs gemensamt. Det innebär att bestämmelsen om att lämna över mål till annan hovrätt i 19 kap. 7 § tredje stycket RB, när där förekommer annat mål mot samma tilltalad, bör tillämpas som hittills. (A.a.).

Några särskilda övergångsbestämmelser till de nu gällande reglerna i 30 och 34 kap. brottsbalken finns inte. Av 2 kap. 10 § RF, artikel 7 EKMR och 5 § BrP följer att äldre bestämmelser ska tillämpas på gärningar som begåtts före ikraftträdandet, om det leder till en lindrigare påföljd. De nya reglerna, inte minst det tydligare återfallsperspektivet, leder i enskilda fall till strängare påföljd än den tidigare regleringen. Om i målet förekommer gärningar begångna före den 1 juli 2016 bör därför en jämförelse göras med hur en påföljdsbestämning enligt tidigare regelverk skulle ha utfallit. Om det ger en lindrigare påföljd bör, enligt 5 § BrP, de äldre bestämmelserna tillämpas. De regler som gällde före 1 juli 2016 kan således ha betydelse för bestämmande av påföljden under en inte obetydlig övergångstid. (A.a, kommentaren till 30 kap. 3 § samt under inledningen till 34 kap.).

Min bedömning och frågan om prövningstillstånd.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Hovrätten har i den nu överklagade domen tillämpat 30 kap. 3 § brottsbalken i dess lydelse efter den 1 juli 2016. De brott som SGT ska dömas för i hovrättens mål B 844-16 har begåtts före den 1 juli 2016. Såvitt framgår av domskälen har hovrätten inte uttryckligen prövat huruvida en gemensam påföljdsbestämning hade lett till en mildare påföljd för SGT. Vidare framgår (hovrättens dom s. 8) att hovrätten i mål B 379-17 i skärpande riktning beaktat återfall i brott vid såväl straffmätning som påföljdsbestämning. Brottsligheten i sistnämnda mål har dock i sin helhet begåtts efter den 1 juli 2016.

Det är enligt min uppfattning inte givet att en gemensam påföljdsbestämning i detta fall hade lett till en lindrigare påföljd för SGT. Då det är fråga om flerfaldig brottslighet (olaga förföljelse i två fall) är straffskalan för dessa brott fängelseminimum upp till fängelse i 6 år (4 kap. 4 b § och 26 kap. 2 § brottsbalken). Om det gemensamma straffet hade bestämts till fängelse hade,

eftersom fängelse alltid är att anse som än strängare påföljd än skyddstillsyn (30 kap. 1 § brottsbalken), påföljden i sin helhet varit att anse som strängare. Eftersom det rör sig om upprepad och systematisk brottslighet mot samma målsägande samt då SGT genom brottsligheten, som pågått i stor omfattning och under lång tid (drygt 1 år resp. knappa 7 månader), visat stor hänsynslöshet mot målsäganden torde vid en gemensam påföljdsbestämning straffvärdet i sin helhet bedömts vara fängelse i minst 10 månader (se 29 kap. 2 § p. 2 och 6 BrB. Jfr även NJA 2013 s. 1227). Med hänsyn till den samlade brottslighetens straff- och artvärde kan enligt min uppfattning den i hovrättens mål B 844-16 utdömda skyddstillsynen med särskild behandlingsplan (kontraktsvård) inte anses utgöra en tillräckligt ingripande gemensam påföljd för all den nu aktuella brottsligheten.

Mot denna bakgrund kan jag inte se att hovrättens påföljdsbestämning står i strid med 5 § BrP. Grund för prövningstillstånd av synnerliga skäl (resning) anser jag därför inte föreligger.

Det framgår av motiven att domstolen vid bestämmande av påföljd, när det i målet förekommer gärningar begångna före den 1 juli 2016, ska överväga om en tillämpning av de tidigare gällande reglerna i 30 kap. 3 § och 34 kap. brottsbalken leder till en mildare påföljd. Hur en sådan bedömning faller ut torde dock bli efter en prövning i det enskilda fallet. Jag anser inte att det finns något prejudikatintresse i denna fråga och inte heller i någon annan del av målet.

Därtill kommer att SGT på nytt återfallit i olaga förföljelse av målsäganden för vilket han är dömd till fängelse i fyra månader (se Skellefteå tingsrätts dom den 4 januari 2018 i mål B 1361-17). Den domen är överklagad av SGT till Hovrätten för Övre Norrland (mål nr B 21-18). Huvudförhandling i hovrätten ska hållas den 20 februari 2018.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning

Jag åberopar inte någon bevisning.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum Stockholm
Åklagarkammaren i Umeå
Kammaråklagararen Jonas Fjellström